

1. Τμήμα γύψινου εκτύπου του ανατολικού συγκροτήματος του ανακτόρου της Κνωσού: ώμος, βραχίονας, (σπασμένος χαμηλά πάνω από τον αγκώνα) και μέρος του θώρακα. Σημεκώστε μεταξύ του βραχίονα και του θώρακα το άκρον ενός δακτύλου.

ΜΙΝΩΙΚΟΙ ΑΘΛΗΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ: Η πάλη

Στη βιβλιογραφία που αφορά τους μινωικούς αθλητικούς αγώνες επικρατεί μεγάλη σύγχυση. Αν και όλοι οι συγγραφείς συμφωνούν στην περιγραφή των ταυρομαχικών ασκήσεων και των παραλλαγών τους, τα άλλα αγωνίσματα συγχέονται γενικώς μεταξύ τους.

Dr. Jean Coulomb

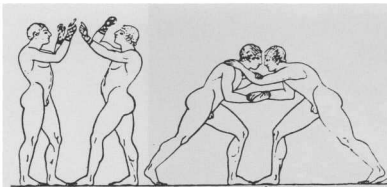
Διευθυντής Κλινικής της Ιατρικής Σχολής της Μασσαλίας

1ο σημείο - Ορισμένοι έχουν την τάση να θεωρούν τους άλλες ταύρων σαν ακροβάτες. Βεβαίως, αυτό το θεαματικό και δραματικό αγώνισμα απαιτούσε υπερβολικά δυναμικούς, ευκίνητους, επιδέξιους και θαρραλέους νέους ανθρώπους, αλλά αυτοί δεν ήταν σε καμία περίπτωση ακροβάτες. Ήταν «άλλες ταύρων» «toréadors», «bull-leapers» κ.ά., υπάρχουν αρκετές λέξεις για να τους προσδιορίσουν. Κατά τη γνώμη μας,

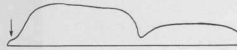
ο όρος ακροβάτης, θα πρέπει να προσδιορίζει επιλεκτικά τους αθλητές που βλέπουμε σε πολλούς σφραγιδολίθους και στο χρυσό σφαιρίσμα (λαθής ξίφους) των Μαλιών και των οποίων η ευλυγισία και η δύναμη επέτρεπαν ασκήσεις ισορροπίας στα χέρια και στα πόδια (ακροβατώ, ακρός+βατέω) συνοδευόμενες ή όχι από στρεβλώσεις των μελών που εκτελούνται χάρη στις έμφυτες φυσικές κλίσεις και στην εντατική προ-

πόνηση. Μόνον αυτοί δικαιούνται το όνομα του ακροβάτη. Αυτοί είναι οι κυβιστήρες.

2ο σημείο - Η σύγχυση προέρχεται επίσης από το γεγονός ότι λαμβάνονται συχνά ως σημεία αναφοράς οι ελληνικοί αγώνες. Ο Ν. Πλάτων, για παράδειγμα, γράφει «οι αγώνες ήταν οι ίδιοι με εκείνους της Ελλάδας» (La Civilisation égéenne, II, σ. 155). Πρόκειται για μια εξομίσωση που όμως δεν επιβεβαιώνεται από την

2. Ετροuscoί αθλητές (Ταρχίνια, 5ος αιώνας π.Χ.): αριστερά οι πυγμάχοι, δεξιά οι παλαιστές.

3. Εγκάρσια τομή του τμήματος της Εικ. 1 που περνά από το θραχίονα και το θώρακα. Το θέλος δείχνει το υπόλοιπο του κέρατου του ταύρου που περνά κάτω από το θραχίονα.

εξέταση των τεκμηρίων τα οποία διαθέτουμε και η χρησιμοποίηση μεταγενέστερων πηγών προκαλεί πάντα, και σε όλους τους τομείς, μια υπερτονισμένη ερμηνεία των γεγονότων. **3ο σημείο** - Μερικά αγωνίσματα δεν είναι δυνατό να ερμηνευτούν γιατί η τεκμηρίωση είναι πολύ αποσπασματική. Τέτοια είναι η περίπτωση της σκηνής που υπάρχει στο ανώτερο διάζωμα του αγείου της Αγίας Τριάδας - που αποκαλείται αγείο αθλητών αγώνων - δεξιά της στήλης. Ο Halbherr είχε περιγράψει δύο πολεμιστές, ο Ν. Πλάτων πρότεινε μια απεικόνιση άλλου. Αλλά θα μπορούσε να προωθηθεί και οποιαδήποτε άλλη υπόθεση. Στο σημείο επιπέδο γνώσεων δεν μπορούμε να καταλήξουμε πουθενά παρά μόνο να λυπόμαστε για την τόσο άσχημη τύχη που έχει το αγείο αυτό. Δεν θα έλεγα τίποτα για τις απόψεις των E. Vermeule και B. Karagworgy, που ζωντανεύουν με τη φαντασία τους σκηνές αγώνων δρόμου, κολύμβησης και ακοντισμού. Ποιά στοιχεία επιτρέπουν σ' αυτούς τους συγγραφείς να διατυπώσουν τέτοιες υποθέσεις;

Ας έρθουμε τώρα στην πάλη. Το 1901, οι A. Evans και D. Mackenzie ανακάλυψαν, στο ανατολικό συγκρότημα του ανακτόρου της Κνωσού, μια σειρά από τμήματα γύφινων αναγλύφων που αναπαριστούν τμήματα ανθρώπινων σωμάτων (που αμέσως κρίθηκαν αρσενικού γένους, αν και η κόκκινη βαφή που τα επένδυε είχε τελείως εξαφανιστεί). Ο A. Evans χαρακτηρίζει τα τμήματα αυτά «disjecta membra»¹ και, τοποθετώντας τις βάσεις για εκείνο που θα εξελιχθεί στη σκέψη του ως «Great East Hall»², εκτιμά πως πρόκειται για υπολείμμα μιας αναπαράστασης πομπής ανάλογης με εκείνη της τοχογραφίας του «Cup-bearer»³ (BSA σ.

1901). Τον ίδιο χρόνο στην Κνωσό, αλλά και στα επόμενα χρόνια στην Αγία Τριάδα και στην Τύλισσο, ανακαλύφθηκαν αναπαράστασεις πυγμαχίας. Μετά την ταυρομαχία λοιπόν αναδύεται βαθμιαία και με βεβαιότητα ένα δεύτερο μινωικό αγώνισμα, η πυγμαχία.

Το τρίτο αγώνισμα, η πάλη, πρωτοεμφανίζεται, σύμφωνα με όσα γνωρίζω, το 1930 με την έκδοση του τόμου III, του «Palace of Minos». Ο A. Evans επιλέγει από τα «disjecta membra» του ανατολικού συγκροτήματος ένα μεγάλο τμήμα αναγλύφου και το ονομάζει «τμήμα μιας ομάδας παλαιστών» (εικ. 1). Το τμήμα περιγράφεται ως εξής: «συνίσταται στο δεξιό άνω ενός άνδρα και ένα τμήμα του στήθους. Κάτω από τη μοσχάλη εμφανίζεται το άκρο ενός αντίχειρα, από πλάγια όψη, το οποίο λόγω της θέσης του μπορεί να ανήκει στο δεξί χέρι ενός δευτέρου προσώπου που πίνει το άτομο στο οποίο ανήκει ο ώμος. Προφανώς οι άλλοι δάκτυλοι γάντζων το θραχίονα ακριβώς από κάτω. Έχουμε λοιπόν εδώ ένα σύνθετο τμήμα δύο παλαιστών».

Οι συγγραφείς που θα πραγματευτούν στο εξής τους μινωικούς αθλητικούς αγώνες, θα μνημονεύουν και την πάλη μετά την ταυρομαχία και την πυγμαχία. Αλλά η πάλη και η πυγμαχία δεν έχουν κατανοηθεί και διαχωριστεί σωστά. Ίδου μερικά πρόσφατα παραδείγματα:

— Ο Γ. Σακελλαράκης, το 1976, στο έργο Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων, πραγματεύεται τους μινωικούς αγώνες. Σχετικά με το αγείο της Αγίας Τριάδας γράφει ότι οι παλαιστές φέρουν ειδικά κράνη ενισχυμένα με προγναθίδες. Αντίθετα οι πυγμάχοι έχουν το κεφάλι ακάλυπτο.

— Ο Ν. Πλάτων το 1981, λέει ακριβώς το αντίθετο: «οι πυγμάχοι φορούν κράνη και γάντια, οι παλαιστές είναι

επιμελώς κτενισμένοι» (La Civilisation Egéenne, II, σ. 155). Ο συγγραφέας προσθέτει «στην Τύλισσο, παλαιστές και πυγμάχοι απεικονίζονται με τον ίδιο τρόπο». Αυτή η εκτίμηση δεν βοηθά καθόλου στην αποσαφήνιση του προβλήματος.

— Στον S. Hood, εξασουσανάμε την ίδια σύγχυση μεταξύ των παλαιστών και των πυγμαχών (The Minoans, 1971, σ. 122 και The Arts in Prehistoric Greece, 1978, σ. 73, σ. 146).

Προσωπικά - παραπέμποντας στη μελέτη μου, B.C.H. CV, 1981, σ. 27-28) -, έχω τη γνώμη πως δεν υπάρχουν παλαιστές στο αγείο της Αγίας Τριάδας. Υπάρχουν δώδεκα πυγμάχοι περισσότερο ή λιγότερο καλοδιατηρημένοι. Ορισμένοι είναι κρανοφόροι άλλοι όχι, μερικοί φορούν γάντια άλλοι πυγμαχούν με γυμνά χέρια. Η σύγχυση μεταξύ πυγμαχίας και πάλης εξηγείται δύσκολα, αφού είναι εύκολη η διακρίση των δύο αγωνισμάτων:

— Στην πυγμαχία μάχονται με γροβιές (με γάντια ή χωρίς, κεφάλι ακάλυπτο ή προστατευμένο) και κτυπούν σκληρά τον αντίπαλό τους (στο αγείο της Αγίας Τριάδας υπάρχουν πέντε πυγμάχοι σε θέση Knock down).

— Στην πάλη, παγιδεύουν τον αντίπαλό τους με έξιπτα τεχνάσματα, τον ανατρέπουν στο «καλλούν» στο έδαφος.

Στην αρχαϊκή τέχνη, έχουμε έσοχα αναπαράστασεις των δύο αυτών αγωνισμάτων. Επέλεξα την ετρουσκική αναπαράσταση του τάφου των Biges, στην Tarquinia, επειδή δείχνει δύο πυγμαχούς δίπλα σε δύο παλαιστές (εικ. 2). Η διαφορά μεταξύ των δύο αγωνισμάτων γίνεται είτε ευδιάκριτη. Οι πυγμάχοι, αριστερά περιμένουν την ευνοϊκή στιγμή για να γρονθοκοποηθούν. Οι παλαιστές, δεξιά, γαντζώνονται ο ένας από τον άλλο.

4. Τμήμα του εκτύπου του ανατολικού συγκροτήματος του ανακτόρου της Κνωσού που αναπαριστά ένα θραξίον και ένα κέρατο ταυρού. Η σκηνή συμπληρώθηκε από το σχεδιαστή του Α. Evans).

Ο Β. Kaiser, το 1976 έδωσε μια διαφορετική ερμηνεία από εκείνη του Evans, για το τμήμα του αναγλύφου του ανατολικού συγκροτήματος της Κνωσού. Γι' αυτόν, ο αντίχειρας ανήκει στο αριστερό χέρι του ατόμου, που είναι ένας ταυρομάχος ο οποίος αρπάζει το κέρατο του ζώου που είναι κάτω από τη δεξιά του μασχάλη (Untersuchungen zum Minoischen Relief, 1976, Ab 446 b και πιν. 44). Είναι μαστεροποιητικές αυτής της ερ-

μηνείας, που μεταμορφώνει τους δύο παλαιστές του Α. Evans (Ο ένας παλαιστής απεικονίζεται από ένα τμήμα του δακτύλου μόνον!), σε έναν ταυρομάχο ο οποίος προσπαθεί πάσθια να συγκρατήσει το κέρατο του ζώου κάτω από τη μασχάλη του.

α) Αν εξετάσουμε προσεκτικά την περιοχή κάτω από τους θωρακικούς μύες του τμήματος, εκεί όπου πιάνει το μέρος του δακτύλου, παρατηρούμε ότι δεν πρόκειται για τη θωρακική πλευρά του ατόμου που κανονικά θα έπρεπε να εμφανίζεται σε κούλωμα κάτω από τον προεξέχοντα και συστελλόμενο όγκο του στήθικου μύος.

Αυτό το τμήμα χωρίς να προεξέχει πραγματικά είναι ελαφρώς κυρτωμένο. Το δάκτυλο, εμφανώς, δεν πιάνει τη θωρακική επιφάνεια όπως θα έπρεπε σε μια λοθή πάλης. Υπάρχει «κάτι» που καλύπτει την περιοχή μεταξύ του στήθους και της πρόσθιας προεξοχής του δικέφαλου μύος και αυτό το «κάτι» δεν θα μπορούσε να είναι παρά το άκρο ενός κέρατος ταυρού.

β) Ακόμη, εξαιρετικό γεγονός, στα τμήματα των αναγλύφων της Κνωσού, υπάρχει στο εξωτερικό μέρος του ανώτερου τμήματος του θραξίου ένα σημαντικό «ίχνος» του αναγλύφου, ευδιάκριτο στην εικόνα 1 και κυρίως στην τομή που δόθηκε από τον Α. Evans στην εικόνα 342θ του «Palace III» (εικ. 3) και του οποίου το πάχος (θλέπε το θέλος) δείχνει πως υπάρχουν αρκετές πιθανότητες να είναι τα υπολείμματα ενός άκρου κέρατου παρά μια στέλεια του άκρου του αναγλύφου.

γ) Αυτή η ερμηνεία, κέρατου δεσμευμένου κάτω από τη μασχάλη ενός ταυρομάχου θυμίζει ήδη γνωστές εικόνες: Ένα άλλο τμήμα του αναγλύφου του Ανατολικού συγκροτήματος αναπαριστά τον πήχυ μαζί με ένα χέρι που κρατά ένα κέρατο (εικ. 4) και επάνω στο ελεφαντοστέινο κομμάτι του Κατασμά, ένας ταυρομάχος σε κακή στάση αρπάζει με διασταυρωμένους τους θραξιώνες του τα κέρατα του ζώου.

Η συγκράτηση του κέρατου του ταυρού κάτω από τη μασχάλη είναι μια θέση ασφάλειας για τον ταυρομάχο. Γι' αυτό το λόγο, θλέπουμε συχνά αυτή την εικόνα στα γύφια ανάγλυφου καθώς και στις γλυπτές σκηνές. Άρα ούτε στην Αγία Τριάδα, ούτε στο ανατολικό συγκρότημα της Κνωσού υπάρχουν απεικονίσεις παλαιστών.

Υπάρχει ένα μικρό τμήμα αγγείου σε σκαλισμένο οφίτη, που ανακαλύφθηκε τυχαίως το 1933 στην πλαγιά του δυτικού λόφου του «Μικρού Ανακτόρου» στην τοποθεσία που ονομάζε-

ται «τα Ελληνικά» και δείχνει ένα μέρος δύο αντιμετώπων αθλητών (εικ. 5). Ο Α. Evans περιέγραψε έναν πυγμάχο που ανυψώνει τον αντίπαλό του από τη γη με ένα «power ful upper-cut»⁴. Αλλά η εικόνα είναι όμως πολύ αποσπασματική για να μπορούμε να την ερμηνεύσουμε με βεβαιότητα. Θα μπορούσε να πρόκειται για δύο παλαιστές, αλλά είναι ιδιαίτερα αδέβια.

Τελικά, προς το παρόν δεν υπάρχει καμία δέβια αναπαράσταση της πάλης στη μινωική τέχνη. Πιθανώς μεταγενέστερες έρευνες να τις αποκαλύψουν. Είναι εξίσου πιθανό να μη βρεθούν ποτέ. Οι αναπαράστασεις πάλης στην Αίγυπτο είναι αναριθμητές, αλλά δεν υπάρχει καμία απεικόνιση της πυγμαχίας που να έχει επιβεβαιωθεί. Κάθε πολιτισμός, έχει το δικό του πνεύμα και τις δικές του κυρίαρχες τάσεις. Στην Κρήτη, οι μόνοι αθλητικοί αγώνες που έχουν τεκμηριωθεί μέχρι τώρα από εικονογραφημένα αποδεικτικά στοιχεία είναι:

- η ταυρομαχία (αχμιαλώτεια και ταυροκαθάμια)
- η πυγμαχία
- η ακροβασία

Σημειώσεις

- 1) Διασκορπισμένα μέρη
- 2) Μέγας Ανατολικός Προβάλαμος
- 3) Οινόχορτο
- 4) Ισχυρό άπερκατ, κτύπημα από χαμηλά με κατάληξη στο σαγόνι.

Wrestling: A Minoan Athletic Game Under Dispute

J. Coulomb

Boxing and wrestling are commonly ascribed to the Minoan athletic games. Scholars, however, often confuse these two competitions. Let's examine, for example, the athletic representations of the Boxer rhyton from Agia Triada: twelve boxers are depicted, but no wrestler. Sir A. Evans uncovered (1901) in the eastern side of the Knossos palace several fragments of agonistic high-reliefs. In Palace III (1930) he described one of these as «a part of wrestler relief». However, B. Kaiser gave recently a new interpretation of this specific fragment: the represented athlete is a treading grasping a bull's horn with his left hand. We agree with Kaiser's interpretation and supply new, supporting arguments. Therefore, wrestling cannot anymore be considered undisputedly as an athletic Minoan game and further research is necessary.

5. Τμήμα χαραγμένου αγγείου που θρέθηκε κοντά στο ανάκτορο της Κνωσού).